

בבא מציעא צ"ט

משנה

השואל פרה ושלחה ביד בנו עבדו מי שביקש מחברו לשאול את פרתו, ושלח לו שלוחו או של השואל ומתה פטור המשאיל את הפרה ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו של שואל, ומתה, פטור¹⁰⁹. אמר לו השואל שלחה לי ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי. או ביד בנך, ביד עבדך, ביד שלוחך. או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או ביד בנך, ביד עבדך, ביד שלוחך. ואמר לו השואל שלח, ושלחה ומתה חייב.

וכן בשעה שמחזירה¹¹⁰. אם השואל שלח ביד בנו, עבדו או שלוחו, או ביד עבדו ושלוחו של המשאיל לא יצאה מרשותו של השואל עד שתבא ליד המשאיל. ואם מתה בדרך חייב. ואם אמר לו המשאיל שלחה לי או שאומר לו הריני משלחה בידם ואמר לו שלח ומתה פטור.

גמרא

שלח ביד עבדך ומתה חייב שמואל א' בע"ע שואלת הגמרא על מה ששנינו במשנה, אמר רב א' נעשה כאר' הכישה במקל לו השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי, או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך ושלחה ומתה חייב. מדוע אם המשאיל שלחה ביד עבדו ומתה השואל חייב באונסיה בדרך הרי יד עבד כיך רבו, והרי הוא כמו שהמשאיל עצמו הולכה ולא יצאה מרשותו? שמואל אמר, מדובר בעבד עברי שגופו לא קנוי לו¹¹¹. רב אמר, אפילו בעבד כנעני, אומרים נעשה כאומר לו הכישה במקל והיא תבא אחרי. והשואל שיעבד את עצמו משיצאה מרשותו של המשאיל ועמדה ברשות השואל, בין בלא שומר בין ע"י שומר¹¹².

השואל פרה ושלחה ביד בנו חייב ומקשה הגמרא ממה ששנינו בברייתא, השואל הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד שלוחו של המשאיל ביד עבדו פטור חייב, ביד עבדו פטור. לשמואל אפשר לומר שהמשנה מדברת בעבד עברי והברייתא בעבד כנעני. אבל לרב שמעמיד את המשנה בעבד עברי קשה

109 אם מתה בדרך נחלקן רבה ורב חסדא בהגזול קמא, ורב חסדא מתרץ ששליחו של השואל הוא בשכירו ולקיטו שדר בביתו, אבל אין עדים שהוא שלוחו שאם יש עדים הוא שליח והשואל חייב באונסין משמסרו לו. רבה אמר אפילו עשאו שליח בעדים אינו שליח להתחייב ע"י באונסין, אלא אמר לו הוא אדם מהימן אם רצונך לשלוח בידו שלח. רש"י.

110 תוס' הקשו ממה שאמר שמואל בהגזול קמא אין משלחין מעות בדיוקני אפ' עדים חתומים, ומהי תקנתו כי הא דר' אבא שכותב התקבלתי. ומה היה קשה, אם יכול לכתוב שלח לי שאין סברא לחלק בין אם כותב לו לאומר בעל פה. וי"ל שאפשר למצוא גם תקנות אחרות לשמואל. תוס'.

111 מה שאמרו בקידושין שע"ע גופו קנוי הוא לזה שאין גרעונו מחול אם מחל בע"פ ולא בשטר. תוס'.

112 ר"ח כתב ששמואל חולק על רב והלכה כשמואל וכן משמע ממה שרצו להביא ראיה לרב מברייתא ורב אשי דחה אותה. תוס'.

מהברייתא שאומרת שאם שלחה ביד עבדו פטור? עונה הגמרא, שיש לומר שלא שאומרים נעשה כאומר לו הכישה במקל ותבוא, אלא אומרים שהמשנה מדברת כשהשואל אמר לו הכישה במקל והיא תבא¹¹³. ושיעבד את עצמו משעה שתצא מרשות המשאיל ואפילו אם שלח ביד עבדו לא נפטר. וכמו שרב נחמן אמר בשם רבה בר אבוב שאמר בשם רב. אמר לו השאילני פרתך ואמר לו ביד מי ואמר לו ואמר לו הכישה במקל ותבא, כיון שיצאה מרשות משאיל ומתה נתחייב שואל באונסין¹¹⁴.

השאילני פרתך הכישה במקל ולכאורה יש סיוע לדברי רב ממה ששנינו, השאילני פרתך ואמר לו ביד מי?, ואמר לו הכישה במקל והיא תבא. כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב. ואמר רב אשי שאפשר לומר שמדובר כשחצרו של השואל היתה לפנים מחצרו של המשאיל. חצרו של המשאיל פתוחה לרשות הרבים וחצר השואל לפנים ממנו ופתוחה לחצרו של משאיל ואין נכנסים ויוצאים לחצרו של השואל אלא דרך חצרו של המשאיל¹¹⁵. וכאשר המשאיל משלחה לכיוון חצרו של השואל היא ודאי הולכת לשם, מפני שאינה צריכה לעבור ברשות הרבים. והחידוש הוא, שהשואל סומך דעתו שהבהמה תלך ישר לחצרו ומשעבד את עצמו אפילו כשיש זווית שהבהמה יכולה לסור שם ולהתחבא בהן.

ר"ה א' השואל קרדום מחבירו בקע בו קנאו והמשאיל אינו יכול לחזור בו קנאו, עד שיכלו ימי שאילתו לא בקע בו לא קנאו, משום שרב הונא סובר שמשיכה אינה קונה בשומרים. שואלת הגמרא, למה רב הונא אמר שהשואל קנאו רק כשבקע בו?. אם לאונסין במה הדבר שונה מהשואל פרה שחייב באונסין משעת השאלה?. אלא לחזרה, שאם המשאילה בא לחזור ולתובעה ממנו בתוך ימי הזמן שהשאילה לו, אם השואל בקע המשאיל אינו יכול לחזור, ואם לא בקע יכול לחזור.

ור"ה חולק על ר' אמי שא' המשאיל קרדום הקדש מעל לפי טוה"נ וחברו מותר לבקע בו המשאיל קרדום של הקדש מעל לשלם

113 ואפ' שעבדו מוליכה אינה שאלה בבעלים, ורק כשהאדון נשאל למלאכתו ושלח את עבדו במקומו היא שאלה בבעלים. תוס'.

114 לכאורה נראה שהוא רק כשיצאה מרשותו לסמטא אבל כשיצאה מיד לרה"ר לא כיון שגם משיכה אינה קונה שם. וי"ל שמה שאמרו בפ' המוכר את הספינה שכליו של אדם קונים לו בכל מקום חוץ מרה"ר הוא כשהיה מונח בכליו לפני הקנין ולא כשהמוכר הניח שם בשעת המכירה, אבל אם המוכר הניח על קרקע של סמטא לשם קנין קנה. ועוד י"ל שכאן מדובר אפ' שיצאה מיד לרה"ר ואע"ג שלא קונה במקום לענין חזרה קונה לענין שהשואל יתחייב באונסין, כמו בשאל קרדום לר"ה שקנה במשיכה להתחייב באונסין אע"ג שלא קנה לענין חזרה. תוס'.

115 שם סמכה דעתו של השואל שמשעבדו הבעלים לפניה להטותה לצד חצרו של שואל ויכו אותה במקל ודאי תרוץ לשם והשואל משעבד על כל את עצמו. אבל אם היתה צריכה לבא דרך רשות הרבים לעולם נאמר שאפילו אמר לו כך לא סמכה דעתו שהמשאיל יפקירנה בלא שומר ולא שיעבד עצמו עד שתבא לידו. רש"י.

להקדש את הקרן שנהנה בהשאלתו לפי טובת הנאה שבו¹¹⁶. וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה¹¹⁷. אפילו אם לאחר שבא לידי ידע שהוא של הקדש, מכיון שהמשאיל שגג בו ונתחייב דמי טובת הנאה להקדש יצאה הנאתה לחולין. ואם השואל לא קנאו במשיכה, מדוע המשאיל מעל לפני שהשואל יבקע בו, ומדוע מותר לשואל לבקע בו לכתחילה, יחזיר אותו למשאיל והמשאיל לא ימעול. ורב הונא חולק גם על רבי אלעזר שאמר, כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים¹¹⁸. וכן שנינו בברייתא, כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים.

@קרקע ושכירות קרקע נקנית וממשיכה הברייתא, כשם שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה¹¹⁹ כך שכירות נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. שואלת הגמרא, מה שייכת חזקה בלא משיכה בשכירות של בהמה וכלים? אמר רב חסדא, מדובר בשכירות קרקע, שמששהשכיר לו את ביתו ונתן לו כסף, או שכתבו לו בעלים ביתי מושכר לך ומסר לו את השטר, או שהשוכר עשה קנין חזקה בקרקע, אף אחד מהם אינו יכול לחזור.

גזל חביצא דתמרי מהדיוט משלם מ"ט אמר שמואל, מי שגזל מחברו 'חביצא' פר' להקדש נ' וחומש במזיק אינו מוסיף חומש של תמרים הדבוקים זה בזה, שיש בה חמישים תמרים. שאם מוכרים כולם יחד המחיר הוא בארבעים ותשע פרוטות, ואם מוכרים אחד אחד המחיר פרוטה לאחד, וכך הקונה ירויח פרוטה. אם אותו הגזלן גזל מהדיוט הוא משלם ארבעים ותשע פרוטות, ואם מהקדש הוא משלם חמשים פרוטות עבור הקרן, בתוספת חומש. מה שאין כן במזיק, שאינו משלם חומש. כמו ששנינו שלומדים מהכתוב: 'וְאִישׁ כִּי יֶאֱכַל קֶדֶשׁ' פרט למזיק שאינו משלם חומש¹²⁰.

116 ומה היא טובת הנאה שבו אומדים כמה הוא רוצה להיות נחסר משלו להחזיק לו השואל טובת [הנאה] כזו. רש"י.

117 תוס' הקשו ממה ששנינו בתוספתא, בקע בקרדום הקדש בא חבר ובקע בו ובא חברו ובקע בו כולם מעלו. ואין לומר שהוא כלי שרת שהרי בס"פ שנינו נטלו ונתנו לחברו הוא מעל וחברו לא מעל. ולא נראה לר"י שמדובר כשלא נתכוונו לגזול שהרי שואל שלא מדעת הוא גזלן. ובמשאיל קרדום היה נראה לר"י שהקרדום יצא לחולין בשאלה זו ומ"מ לא מעל אלא לפי טוה"נ שבו אע"פ שההפסד כולו להקדש אבל ק"ק למה צריך לפרש לפי טוה"נ שבו. ונראה לר"י שאינו יוצא לחולין אלא אותה ההנאה שנתן לשואל ומותר לבקע בו רק עד זמן השאלה ולא יותר. תוס'.

118 תוס' כתבו שלא לענין להתחייב באונסין שהרי שומר חנם חייב בפשיעה בלא משיכה כמו שא' בפ' האומנין, הנח לפני שומר חנם, והוא הדין ש"ש להתחייב בגנבה ואבדה. אלא לענין חזרה שכאשר שוכר ושואל משכו את הבהמה מרשות הבעלים אין הבעלים יכול לחזור בו, שלא כרב הונא. תוס'. והרמב"ם מפרש אף להתחייב. הגהות הגר"א.

119 נעל ופרץ וגדר כל שהוא. רש"י.

120 מזיק הקדש אינו משלם חומש מדרבנן אבל מדאורייתא אינו משלם אפ' את הקרן. כמו ששנינו בב"ק על כל ד' אבות, נכסים שאין בהם מעילה. וכן משמע בירושלמי. ולומדים מהריבוי של "כי תמעול מעל" לחייב על הנאת הקדש. תוס'.

הקשה רב ביבי בר אביי, מדוע להדיוט הוא משלם
ארבעים ותשע פרוטות, הרי הנגזל יכול לומר לו

אני הייתי מוכר אותם אחד אחד? אמר רב הונא בנו של רב יהושע ששנינו במסכת
בבא קמא, ששמין לניזקים בית סאה באותה שדה, כמה היתה שווה להמכר בית
סאה באותה השדה¹²¹ כשהיא זרועה לפני שהבהמה אכלה ממנה, וכמה היא שווה
אחרי שאכלה. ואין מדקדקים לשום את האכילה עצמה כמה הערוגה שאכלה
ממנה היתה שווה וכמה היא שווה אחרי שאכלה ממנה¹²².

שואלת הגמרא האם שמואל סובר שדין הדיוט אינו כדין גבוהו. והרי שנינו
במשנה במסכת מעילה, נטל אבן או קורה מהקדש¹²³ לא מעל, נתנה לחבירו¹²⁴
הוא מעל וחבירו לא מעל, בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתיה בשוה
פרוטה¹²⁵. ורבי אבהו ישב לפני רבי יוחנן ואמר משם שמואל, זאת אומרת הדר
בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר. אפילו בחצר שאינה עומדת
להשכיר והוא 'זה נהנה וזה לא חסר'! שהרי כאן הוא אינו דר מדעת הקדש והתנא
אומר שמשלם מעילה להקדש. ומה ששמואל אמר, זאת אומרת ראייה ששמואל
לומד הדיוט מהקדש? עונה הגמרא¹²⁶, ששמואל חזר בו ממה שאמר זאת אומרת.
ושמואל לא לומד מהמשנה למי שדר בחצר חבירו שלא מדעתו של בעל הבית.
שהרי אנו רואים ממה ששמואל מחלק ב'חביצא' בין הדיוט לבין הקדש שהוא אינו
משווה את דין הדיוט לדין הקדש.

ואין לומר ששמואל חזר בו ממה שאמר בחביצא. כמו שאמר רבא, הקדש שלא
מדעת כהדיוט מדעת דמי. מפני שהקדש מונח למעול לכל הבא ואין מוחה בידו,
והתורה אמרה שמי שנהנה מהקדש ימעול ויש דעת שכינה¹²⁷.

נושא משא ששברו חבית יין שהחזירו ביום אמר רבא, נושאי משא ששברו חבית
השוק משלמים חבית בשאר ימים משלמים ה' יין לחנוני שנמכרת ביום השוק בחמש

121 ומביאים ראייה מקרקע על מטלטלין שכיון שמקילים כל כך בקרקע אין לנו להחמיר במטלטלין ולומר שהיו מוכרים כל אחת ואחת. תוס'.

122 תוס' הקשו על מה שרש"י פירש שמין בית סאה באותה השדה שאין מדקדקים להיות שמים את הערוגה שאכלה אלא כמה שכל שנחסר בית סאה באותה השדה. שהיה צריך לומר בלשון זכר כמה היה יפה, ועוד מקשה ממה שהסתפקו בפ' הכונס היכי שיימינן. ונראה לר"י ששמין את בית סאה הנאכל ומדובר בבית סאה תבואה ולא בית סאה זרע. תוס'.

123 במסכת תגינה הקשו מה לי בנאה הוא ומה לי נתנה לחבירו והעמידו שמדובר בגזבר שאבני קודש מסורים לו שבלאו הכי היו מונחות ברשותו ולכן לא מעל בהגבתו. רש"י.

124 הוציאה לחולין שקנאה חבירו במתנתו והוא ישלם להקדש. רש"י.

125 כגון שהניחה ע'פ ארובה שלא שנה אותה. רש"י.

126 הוא סתמא גמ' לא גורסים א"ל רבי יוחנן, וכן הגרסא בגמ' ב"ק, וכן נראה שרש"י גרס, וכן גרסו התוס' בב"ק. מסורת הש"ס והגהות הגר"א.

127 רש"י מפרש ורחמנא א' מאן דמיתנהי לימעול ורחמנא ידע. רש"י בב"ק כ: מפרש שבהקדש אין לומר שהוא שלא מדעת שכינה ולכן הוא כהדיוט מדעת. תוס' בב"ק דף כ"א מפרשים שיש דעת שכינה שלא יהנה אדם מהקדש בלא מעילה.

פרוטות ובשאר הימים בארבע. אם החזירו לו ביום השוק, קודם שיגיע יום השוק הראשון מחזירים לו חבית יין¹²⁸. ואם החזירו לו בשאר הימים, אחרי יום השוק הראשון מחזירים לו חמש¹²⁹ מפני שהוא יכול לומר להם, אם החבית היתה אצלי ביום השוק הייתה שווה חמש.

ולא אמרו אלא אם אין לו יין ולא אמרו שמחזירים לו חמש¹³⁰, אלא אם אין לחנוני יין אחר למכור, ובודאי היה מוכר את חבית

היין ששברו. אבל אם יש לו יין אחר ולא מכרו, גילה את דעתו שלא היה מוכר את חבית היין ששברו, ואינם משלמים אלא חבית יין. וכשהם מחזירים לו חמש, החנוני מנכה להם מחמש את שכר הטרחה כפועל בטל¹³¹, ודמי 'ברונייתא'¹³² שמשלמים למכריז בשווקים וברחובות על יין הנמכר בפרוטות¹³³ יש בבית פלוני יין למכור.

128 קודם שעבר יום השוק הראשון אינו יכול לומר שאינו רוצה יין אלא מעות אבל אם עבר יום השוק יכול לומר שאינו רוצה יין ואינו רוצה להמתין ליום השוק הבא. תוס'. והרא"ש מפרש ביום השוק ממש כשיטתו שפרש שמדובר דוקא ששברו בין השוק עצמו. הגהות הגר"א.

129 לפי רש"י הגרסא היא בשאר ימים משלמים ה' וכן הגרסא ברא"ש אבל גרסת הר"ף והרמב"ם היא בשאר ימים ד' ולעולם יכולים לשלם חבית אלא שאם משלם מעות משלם כמה שהיא שוה בשעת התשלום. ולפי רש"י במעות משלם לעולם ה' ובחבית תלוי אם הוא בזמן השוק או אחריו. הגהות הגר"א.

130 אבל הרמב"ם והרא"ש מפרשים שהוא על יום השוק שאם יש לו יין למכור דינו כשאר הימים, לפי הרא"ש משלם ה' ולרמב"ם משלם ד'. הגהות הגר"א.

131 כמה הוא רוצה כדי לשבת בטל ולא למכור יין חבית אחת פרוטה פרוטה. רש"י.

132 הגרסא ברש"י שברי"ף כרונייתא במקום ברזנייתא.

133 ויש מפרשים התשלום למי שמתקין ברו לחבית. רש"י.

